

Красимира Александрова
Марчела Борисова

Народна библиотека „Св. Кирило и Методије”,
Софија, Бугарска

Прегледни рад

UDK 050:02БИБЛИОТЕКАР(497.2)

027.54(497.2)

<https://doi.org/10.18485/>

[bibliotekar.2018.60.2.6](https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2018.60.2.6)

ЧАСОПИС БИБЛИОТЕКА – СТРУЧНО ИЗДАЊЕ БУГАРСКЕ БИБЛИОТЕЧКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

Сажетак: Историја часописа *Библиотјека* указује на развој и професионални напредак библиотечке заједнице у Бугарској. У раду је приказана историја часописа, теме којима се ова периодична публикација бави и специфичности приступа приликом писања прилога. И поред изазова времена, часопис остаје лидер у области библиотечких и информационих наука, историје књиге и писма у Бугарској.

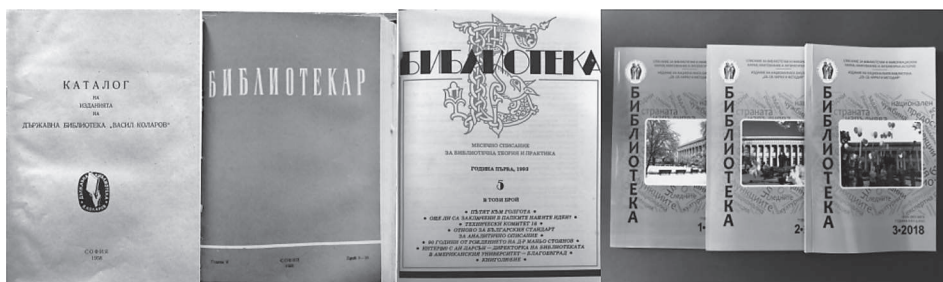
Кључне речи: часопис *Библиотјека*, историјски развој, Народна библиотека „Св. Кирило и Методије” Софија, Бугарска.

Година 2018. је посебна за Народну библиотеку „Св. Кирило и Методије”. У контексту Европске године културне баштине прослављамо 140. годишњицу оснивања најстарије културне институције у Бугарској.

Случајно или не, ово је само формални повод да скренемо пажњу на једну од обавеза Националне библиотеке Бугарске – издавачку делатност. Акцент у овој делатности је објављивање књига које се баве библиотекарством и библиографским питањима, као и таквих које одражавају активности саме библиотеке. Значајан део издавачке делатности односи се на издавање докумената које припремају сарадници Центра за рукописе и документе. Посебна пажња се посвећује издавању нормативних докумената као што су УДК таблице, различити приручници, методике и друго.

Протеклих година штампана су различита стручна и научна издања: *Билџен Народне библиотјеке* (1952), *Весџи Народне библиотјеке* т. 1–14 (из 1953), зборници *Буџарска библиоџрафија* (1985–1986), *Библиотјекарсџво, библиоџрафија* (1991–2000) и часописи *Библиотјекар* (1953–1992) и *Буџарска књиџа* (1992).

Садашњи часопис *Библиотека* (1993–1996; 1998–) наследник је *Билтена Народне библиотеке* из 1952. и часописа *Библиотекар* (1953–1992). Током првих година стварања часописа *Библиотекар* доминантни су проблеми из области библиотекарства који дефинишу његову стручну оријентацију и читалачку публику.

Од првог броја часописа деле нас 63 године. И мада је током тих година пролазио кроз многе трансформације, када је реч о тематском обиму, а тако и у променама имена, часопис и даље остаје водећи у области библиотечке и информационе науке и историје књиге.

Идеја о издавању искључиво библиотечког часописа рађа се још 1938. године када под уредништвом еминентног теоретичара бугарског библиотекарства Васила Класанова (1890–1950) априла месеца у граду Шумену излази прво издање тромесечног часописа за теорију и праксу библиотека *Библиотекар*. Схвативши потребу за постојањем теоријског часописа о библиотекарству часопис „се појављује као последица повећаног интересовања бугарских библиотекара за библиотекарством – преко библиотека, преко књиге, читајући уопште да се подигне културни, образовни и пословни ниво становништва, да се окрили и узвиси бугарски дух, да се ојачају идеали и постигну циљеви које су завештали очеви и дедови.”¹ Нажалост, његове добре намере нису реализоване, а једини штампани број оставио је само траг у животу бугарског библиотекарства тога времена.

Уверење да библиотеке треба да пружају методолошку помоћ водећи је мотив руководства Народне библиотеке Бугарске 1953. године. Један од првих библиотекара, који је почео да ради у стручном (методичком) кабинету библиотеке био је Здравко Дафинов, који у својим мемоарима истиче да је библиотекама потребно да „реорганизују рад на новим основама и

¹ *Библиотекар* (Шумен) бр. 1 (1938).

да прошире свој домет”.² По његовим речима запослени у кабинету са ентузијазмом и жељом латили су се посла да траже „широку платформу за масовне информације и контакте са свим библиотекарима, односно да крену са издавањем стручног библиотечког издања”.³ Иако нису успели да добију дозволу за издавање редовног часописа са сопственим уредништвом, почетком 1954. сарадници библиотеке почињу да издају библиотечки часопис под именом *Билџен Државне библиотеке „Васил Коларов”*. Идеја је да излази сваког месеца и да се дистрибуира библиотекама широм земље. Његов први број почиње поздравним писмом Валка Червенкова⁴ поводом званичног отварања нове зграде библиотеке. У њему он жели „да трудољубиви колектив библиотеке учини библиотеку једним од најбогатијих извора истинског образовања у земљи, да побољша свој рад како би се убрзао константни узлет правдољубиве и лепе књиге од библиотеке до читаоца и од читаоца до библиотеке”.⁵ Задаци који су се нашли пред тимом који је радио *Билџен* детаљно је описала Константинка Калајџијева, која је у то време била руководилац стручног (методичког) кабинета, а касније један од дугогодишњих директора Библиотеке. Водећи циљ *Билџена* је потреба да буде „веза Народне библиотеке са тадашњим регионалним и другим јавним библиотекама и да уз њихову помоћ представља теоријске и методолошке материјале из области библиотекарства”.⁶ Објављени у овом периоду материјали представљају проблеме које бугарске библиотеке треба да решавају у процесу централизације њиховог управљања, као и постигнуте резултате у овом нимало лакој процесу.

Од друге године (јануара 1955) билтен почиње да излази под новим именом – *Библиотекар* и наставља да буде издање Народне библиотеке. На годишњем нивоу излазило је 10 бројева у повећаном тиражу од 1.000 примерака. Главни уредник часописа је тадашњи директор Библиотеке Георги Михајлов, а прву редакцију су чинили Константинка Калајџијева (одговорни уредник), Цветана Матеева, Божана Тројанова, Ценко Цветанов, Снежина Тошева и Здравко Дафинов.

² Здравко Дафинов, „Спомени [за првите години от издаването сп. *Библиотекар*]”, *Библиотекар* бр. 12 (1983): 40–41.

³ Дафинов, „Спомени...”.

⁴ Валко Червенков је бугарски политичар, лидер бугарске Комунистичке партије у периоду од 1949. до 1954.

⁵ Бюлетин на Државна библиотека „Васил Коларов”, бр. 1 (1954).

⁶ Александра Дипчикова, „Списание Библиотека навърши половин век”, *Библиотека* бр. 1 (2004): 5–6.

Претварајући се од обичног методолошког билтена у стручни часопис, у наредним годинама часопис је заузео важно место у библиотечкој средини, чија је мисија „свестрано да бележи проблеме и задатке библиотекарства у целини и делатности јавних библиотека и библиотека при образовним установама”.⁷ Када је реч о његовом садржају, сарадници чланови уредништва теже да балансирају темама везаним за интересовања стручњака и библиотекара различитих врста библиотека у земљи. По приоритету се објављују материјали са актуелним темама у том тренутку, а не недостају и теоријске разраде и чланци, теоријски текстови, анкете, рецензије, информације о важним датумима и годишњацима. Пружају се могућности за изражавање, како водећих стручњака, тако и обичних библиотекара.

Поводом двадесетпетогодишњице од издавања првог броја 1979. декретом бр. 2144 Државног савета Народне Републике Бугарске часопис *Библиоџекар* је награђен орденом „Кирила и Методија”.⁸

До 1980. године часопис је био орган Одбора за културу и Народне библиотеке „Кирил и Методиј” и финансиран је субвенцијом и од претплате. Средства су била занемарљива, а Национална библиотека је обезбеђивала штампање и експедицију. Као резултат активног рада и одговорности према библиотечкој заједници тим који је радио часопис дефинисао га је као стручно гласило, важно за афирмацију библиотекарства. Постигнут је изузетан напредак у решавању проблема и достигнућима јавних и школских библиотека.⁹

У наредној деценији часопис покушава да надокнади недовољну информацију о проблематичним темама везаним за библиотеке, балансирајући између различитих идеја, погледа и интереса библиотека. Часопис је финансирала Национална библиотека, што олакшава његово редовно објављивање и привлачи велики број аутора. Током овог периода, заједно са материјалима објављеним у годишњаку бугарског библиографског института „Елин Пелин” и *Весџима Народне библиоџеке* „*Кирило и Методије*” у часопису *Библиоџекар* штампани су текстови угледних стручњака са искуством и знањем о библиотекарству и процесима у њему. Као што је истакнуто, значај развоја стручности библиотекара је трајна политика која омогућава размену мишљења о проблемима из праксе и помаже да

⁷ *Библиоџекар* бр. 10 (1981).

⁸ *Библиоџекар* бр. 1 (1979).

⁹ *Библиоџекар* бр. 10 (1981).

стручни радници буду повезани, те да постижу боље резултате. Стручни часопис то омогућава.

Године 1985. припремљена је потпуна аналитичка обрада садржаја часописа за период 1952–1983. Тај посао одрадила је врсна библиотекарка Нина Шуманова.¹⁰

Са демократским променама у земљи 1990. године део редакције је промењен, чиме је дошло до промене тема којима се часопис бави. Материјал који је објављиван чинио је да часопис излази из контекста своје стручне оријентације. Ове процесе детаљно је истраживала Н. Шуманова, која их повезује са објављивањем делова *Фашизма* Желева и *Архийелаї Гулаї* Александра Солжењицина, који се, упркос великом интересовању за њих у то време, изузетно разликују од филозофије и концепта часописа.¹¹

Након скоро две године лутања, од 1990. до 1991. године у презентацији углавном културних догађаја и у одсуству мотивисане и систематске издавачке политике, 1992. након 40 година активног „живота” часопис *Библиоџекар* престаје да излази.

После паузе од годину дана, од 1993. године Народна библиотека је почела да објављује стручни часопис из библиотечке теорије и праксе са новим именом – *Библиоџека*. Трендови у часопису у годинама до 1996. године су укључивање свих који имају однос према књизи – писаца, издавача, књижара. Посебно место у часопису заузимали су текстови који се баве светским искуствима у области издаваштва.

Финансијски проблеми били су разлог још једном, 1997, да часопис престане да излази. Током следеће 1998. поново почиње да излази, и важно је нагласити његов повратак стручним библиотечким проблемима. Дугогодишњи главни уредник часописа Александра Дипчикова у обраћању читаоцима убедљиво истиче потребу за стручним издањем бугарске библиотечке заједнице. Од тада до данас часопис излази редовно, шест бројева годишње. Последњи годишњи број часописа по традицији укључује тематски и ауторски индекс објављених текстова.

Изузетно важно за стручњаке је објављивање ретроспективне анализе часописа за период 1984–2005. годин, рад Нине Шуманове и Асје Асенове.¹²

¹⁰ Нина Шуманова, *Сјисание Библиоџекар: ѿемаѿичен ѿоказалец 1952–1983* (София: Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методиј“, 1985).

¹¹ Нина Шуманова, „Да оцелееш на инат”, *Библиоџека* бр. 3–4 (2004): 5–6.

¹² Нина Шуманова и Ася Асенова, *Сјисание Библиоџека: ѿемаѿичен ѿоказалец 1984–2005*. (София: Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методиј“, 2007).

Аутори су стручни радници библиотеке, а такође су и дугогодишњи чланови редакције часописа. Разрада обухвата два периода:

I од 1984. до 1990. када се наставља тридесетогодишња традиција часописа по темама којима се бави и њиховим интерпретацијама;

II од 1991. године до 2005. године – период који одражава трансформацију у друштвеним ставовима, када се мења назив часописа, када преживљава два престанка излажења, када мења филозофију, тематику и квалитет објављених текстова.

У анализираном периоду од 20 година објављено је 2.330 чланака, док је у периоду 1953–1983. њихов број 4.568.

Од 1996. на годишњем нивоу излази шест бројева часописа уместо дванаест. Тематске области су библиотекарство уопште, библиотечко пословање у Бугарској и свету, попуњавање и организација фондова, каталогизација, референсне, библиографске и информационе услуге, стручни рад, библиографска питања, књига и научна информација, рукописно и документационо наслеђе и грађа. Занимљива чињеница је да скоро 90% публикација чине дела бугарских аутора.

У периоду од 2014. до 2016. обавезе уређивања часописа *Библиотека* су договорене између Народне библиотеке „Св. Св. Кирил и Методиј” и Универзитета „Свети Климент Охридски” у Софији.

Од 2017. године часопис *Библиотека* је заштитни знак Народне библиотеке „Св. Кирил и Методиј”. Распон тема је релативно широк, и у великој мери зависи од интензитета развоја савременог друштва и изазова са којима се суочавају библиотеке. Политика часописа је уравнотежена и толерантна према ауторима и обухваћеним питањима. Повратна веза и активна комуникација са читалачком публиком у великој мери одређују тематски фокус његовог садржаја. Тренутно су главне тематске целине часописа: Библиотечка пракса; Теорија библиографије; Историја књиге; Архивистика; Библиотеке у свету; Годишњице; Рецензије и информације.

Циљ редакције је да у складном јединству комбинује знање, библиотечку праксу и технологије са идејом да је један од важних делова културе библиотечко и информационо знање. Поред материјала који одражавају најбољу традицију библиотечке праксе у Бугарској, у часопису се третирају проблеми везани за иновативне стратегије и трендове у библиотечком пословању у свету.

По мишљењу Нине Шуманове формула „отворености” према новинама у, иначе, нашој конзервативној професији, права је када је реч о савременој читалачкој публици часописа.

Наравно, у потрази за актуелношћу и иновативношћу увек постоји простор за критичке ставове, мишљења и препоруке. Часопис пружа прилику свима који имају однос према модерним библиотекама да учествују са стручним радовима, да дискутују о актуелним питањима заједнице, да деле најбоља искуства из праксе. То је корисно за библиотекарe, универзитетске професоре, докторанде, студенте, стручњаке, као и за обичне читаоце који се интересују за библиотекарство и информационе технологије и историју књиге. Допринос часописа током година је израз одговорности плејаде стручњака из Народне библиотеке да његовим издавањем подрже и помажу развој библиотекарства у Бугарској, полажући га на актуелне теоријске и методолошке основе, поштујући европске стандарде и критеријуме, уз уважавање и поштовање националне традиције.

Литература:

1. Гергова, Ани. *Българска книжа: енциклопедия*. София: Pensoft, 2004.
2. Дафинов, Здравко. „Спомени [за първите години от издаването сп. *Библиотекар*]”. *Библиотекар* бр. 12 (1983): 40–41.
3. Дипчикова, Александра. „Възстановяване на сп. Библиотека”. *Библиотека* год. 1–2 (1998): 5.
4. Дипчикова, Александра. „Списание „Библиотека” навърши половин век.” *Библиотека* бр. 1 (2004): 5–6.
5. Държавния съвет на Народна република България. „Указ № 2144 на Държавния съвет на Народна република България за награждаване на сп. „Библиотекар” с орден „Кирил и Методий” по случай 25 години от излизането на първия му брой.” *Библиотекар* бр. 1 (1979): 1.
6. „За превръщане на сп. „Библиотекар” във водещ печатен орган на библиотечната общественост у нас“, редакционна. *Библиотекар* бр. 10 (1982): 33–37.
7. „За превръщане на сп. „Библиотекар” във водещ печатен орган на библиотечната общественост у нас”. [Обсъждане на уводната статия публ. в кн. бр. 10 от 1981]. *Библиотекар* бр. 3 (1982): 41–48; бр. 4 (1982): 39–41; бр. 5 (1982): 45–48; бр. 7 (1982): 43–44.
8. Калайджиева, Константинка. „Цели и задачи на бюлетина”. *Библиотекар* бр. 1 (1954): 5–7.
9. „Летописец на библиотечното дело” [30 г. сп. *Библиотекар*]. *Библиотека* бр. 1 (1984): 1–5.
10. Павлова, Гена. „По изминалия път”. *Библиотекар* бр. 11 (1983): 27–35.
11. Парижков, Петър. „Похвално слово за *Библиотека*.” *Библиотека* бр. 2 (2004): 5–6.
12. Петкова, Зорница. „Списание [Библиотекар] в българската библиотековедска литература.” *Библиотека* бр. 1 (1984): 40–44.
13. Тодорова, Славка. „15 години списание *Библиотекар*: писмо до редакцията.” *Библиотекар* бр. 7–8 (1969): 51–52.
14. „[Тридесет] 30 години списание ‘Библиотекар’”. *Библиотекар* бр. 12 (1983): 36–40.
15. Шуманова, Нина. *Списание Библиотекар: тематичен указалец 1952–1983*. София: Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, 1985.
16. Шуманова, Нина и Ася Асенова. *Списание Библиотека: тематичен указалец 1984–2005*. София: Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, 2007.
17. Шуманова, Нина. „Да оцелееш на инат.” *Библиотека* бр. 3–4 (2004): 5–6.

Krasimira Aleksandrova

Marčela Borisova

The SS. Cyril and Methodius National Library

**JOURNAL *BIBLIOTEKA* – A PROFESSIONAL EDITION OF BULGARIAN
LIBRARY COMMUNITY**

Abstract: The history of the journal *Biblioteka* (Library) points to the development and professional progress of the library community in Bulgaria. This paper presents the history of the journal, the topics that this periodical publication deals with and the specific approach when writing papers. Despite many challenges, the journal has remained a leader in the fields of library and information science, and the history of book and script in Bulgaria.

Keywords: journal *Biblioteka*, historical development, SS. Cyril and Methodius National Library, Sofia, Bulgaria.

Превела са бугарског Елизабета Георгиев

Примљено: 14. августа 2018.

Прихваћено: 10. септембра 2018.